

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● № 35 (3587) ●

● ПЯТНІЦА, 14 СНЕЖНЯ, 2018

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

Полька ў Аргенціне
Стар. 4

У Таліне – вобразы з Нясвіжа
Стар. 5

Свята з лялькамі. Беларускімі!
Стар. 6

КАРЫСНЫ ДОСВЕД

Шматгалосае рэха з Айчыны

У восьмы ўжо раз ладзіўся вяселы “Беларускі кірмаш” у латышскім Даўгаўпілсе

Поўная назва праекта: VIII Міжнародны фест народнай культуры “Беларускі кірмаш у Даўгаўпілсе”. А гала-канцэрт фесту прайшоў 23 лістапада ў канцэртнай зале гарадскога Дома Адзінства, там выступалі беларускія творчыя гурты і ўдзельнікі з Латвіі, Літвы, Эстоніі ды Беларусі. Фэст прысвячаўся 100-годдзю Латвійскай Рэспублікі, ён завяршаў праект Даўгаўпілскага Цэнтра беларускай культуры (ЦБК) “Куфар беларускіх скарбаў”.

Усё лепшае, што спрадзекна мелі восеньскія кірмашы ў Беларусі, мы імкнемся перанесці ў гарадскія ўмовы, адаптаваць да сучасных рэалій. Ладзім кірмаш як масавае народнае свята, у аснове якога — даўнія традыцыі як гандлю, так і вясельных гулянняў. Кірмаш такі ў Даўгаўпілсе ўпершыню прайшоў у 2011 годзе, перарос у міжнародны форум, які збірае самадзейныя беларускія гурты з розных краін. Восьмы па ліку фест дадаў у сваю яркую палітру новыя фарбы, фарматы, знаёмствы. Доўжыўся два дні, адкрыўся ў ЦБК канферэнцый “Культурны мост: Латвія — Літва — Эстонія — Расія — Беларусь”. Гэта быў цікавы абмен ідэямі, завязанне новых кантактаў між прадстаўнікамі дэлегацый ад пяці краін.

Задоўга да пачатку Гала-канцэрта ў фале Дома Адзінства ўжо было шматлюдна. Там разгарнулася рамесная выстава, на якой народныя ўмельцы з Мёраў, Браслава, Дуброўны паказалі творы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, далі майстар-класы. Вялікую цікавасць выклікаў прэзентацыйны стол “Адкрыты для сябе Беларусь”: рэкламныя буклеты хутка разышліся. Можна было абмяняць кнігу на беларускай мове (збіраем бібліятэку!) на сувенір, пабачыць багаты стол з дарункамі прыроды, сабранымі й нарыхтаванымі сябрамі беларускай суполкі “Уздым”.

Асноўную тэму ў тэатралізавана-музычнай імпрэзе гала-канцэрта вялі даўгаў-

Гурт “Купалінка” ды іншыя артысты на “Беларускім кірмашы” ў Даўгаўпілсе

пільскія гурты: беларускай народнай песні “Купалінка”, танцавальны “Лянок”, вакальна-інструментальны “Пралескі”, а таксама харавая капэла “Спадчына”, тэатральная студыя “Паўлінка”. У песнях, танцах і тэатральных мініяцюрах, нібы ў люстэрку, бачна як духоўная, так і матэрыяльная спадчына беларусаў. Цягам года штомесяц у свой “Куфар беларускіх скарбаў” мы складвалі сакральныя аўтэнтычныя вырабы: вышытыя ручнікі, плеченыя паясы, нацыянальныя касцюмы, тканяны абрусы, дываны, ільняное палатно, кілімкі... Тыя рукатворныя скарбы на канцэрце даставалі з куфра, паказвалі глядачам.

Фэст адкрыў першы намеснік старшыні Даўгаўпілскага гарадскога думы Ігар Прэлатаў, які адзначыў яго ўнікальны фармат у

культурным асяроддзі Даўгаўпілса. Надзвычайны і Паўнамоцны Амбасадар Беларусі ў Латвіі Васіль Марковіч, вітаючы грамаду, падкрэсліў аб’яднальную ролю Цэнтра беларускай культуры і Беларускага таварыства “Уздым” ва ўсёй вялікай працы, скіраванай на захаванне, пашырэнне беларускай культуры ў Латвіі. А Міністэрства замежных спраў Беларусі адзначыла 25-гадовую паспяховую дзейнасць “Уздыму” Ганаровай граматай — за подпісам Міністра Уладзіміра Макея. Амбасадар уручыў высокую ўзнагароду Жанне Раманоўскай, якая цяпер на чале “Уздыму”. Удзельніцаў і гасцей фесту вітала таксама консул-саветнік Генеральнага консульства Расіі ў Даўгаўпілсе Наталля Пуставалава. → Стар. 4

СВЯТАЯ ЗЯМЛЯ

Будславу — слава!

Знакаміты ўжо й далёка за межамі Беларусі Будслаўскі фэст — у спісе нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва ЮНЕСКА

Радасную навіну данесла нам прэс-служба Міністэрства замежных спраў Беларусі. На сайце МЗС абвешчана, што 28 лістапада Міжрадавы камітэт па ахове нематэрыяльнай культурнай спадчыны ЮНЕСКА ў ходзе 13-й сесіі (праходзіла ў горадзе Порт-Луі, Маўрыкій) аднагалосна прыняў сваё рашэнне. А яго такое: уключыць беларускі элемент нематэрыяльнай культурнай спадчыны “Святкаванне ў гонар іконы Маці Божай Будслаўскай (Будслаўскі фэст)” у Рэпрэзентацыйны спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны чалавецтва.

Хто яшчэ не чуў, што такое Будслаўскі фэст, а таксама шматтысячныя пілігрымкі з розных куткоў Беларусі ды замежжа да святыні — паглядзіце хаця б у нэце шматлікія відэасюжеты. “Будслаўскі фэст — гэта адзін з сімвалаў беларускай ідэнтычнасці, — чытаем на сайце МЗС. — Святкаванне адбываецца ў атмасферы ўсеагульнай павагі й дружбы, аб’ядноўвае розныя групы людзей, незалежна ад іх рэлігійных поглядаў, сацыяльнага статусу й гендэрных адрозненняў”.

Уключэнне ў спіс ЮНЕСКА — вынік шматгадовай сумеснай працы Нацыянальнай камісіі Беларусі па справах ЮНЕСКА, Мінкультуры, МЗС, а таксама ў мясцовых органаў улады, супольнасцяў, няўрадавых арганізацый, экспертаў.

ГОД МАЛОЙ РАДЗІМЫ

Важныя дэталі ў кадрах жыцця

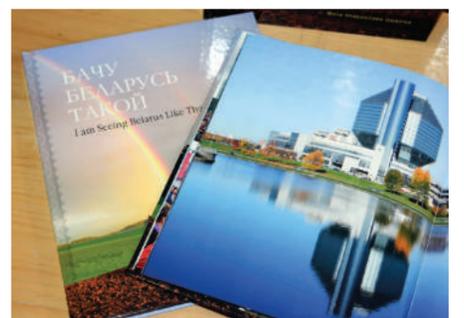
Дванаццаць гадоў вучоны-аграном Уладзіслаў Цыдзік адпрацаваў у Міністэрстве сельскай гаспадаркі, пятнаццаць — у Камітэце дзяржкантролю. І цяпер, як і раней, ва ўсіх праездках па Беларусі робіць шмат прыгожых фотаздымкаў.

Дэталі з размовы часам шмат гавораць пра чалавека. Зрэшты, і сам Уладзі-

слаў Цыдзік, пра якога мае нататкі, тое добра ведае: бо са школы, з 5-га класа сябрае з фотаапаратам. А хто здымае — той на дэталі ўвагу звяртае. Мяркую, менавіта ўменне распазнаваць нюансы, а таксама настроі розных людзей, іх прыхаваную сутнасць дапамагае сялянскаму хлопцу з невялічкай вёскі Більчыцы Гродзенскага раёна (нарадзіўся ж ён 11 лістапада 1953 года) упэўнена рухацца па жыцці — сваім шляхам.

То пачнем падыходзіць да першай важнай дэталі. Сустрэліся мы з Уладзіславам Цыдзікам найперш дзякуючы ягонаму фотаальбому “Бачу Беларусь такой”, што сёлета выйшаў у Выдавецкім доме “Звязда”. Шмат у ім прыгожых фотаздымкаў Бацькаўшчыны: у розную

пару года і ў розных ракурсах. Да таго ж альбом адметны — фотапаэтычны: журналістка й пісьменніца Алена Стэльмах, першая намесніца старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, падбрала ў выданне вершы больш чым 60 сучасных паэтаў, якія таксама хораша працуюць на станоўчы вобраз Айчыны. Як аказалася, і мой суразмоўца — сябар творчага саюза. А ў 2013-м, калі Уладзіслаў Станіслававіч быў дэпутатам Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, ён спрычыніўся да высакароднай справы: ушанавання памяці пра Адольфа Янушкевіча — слыснага земляка, даследчыка этнакультуры казахаў. Адзначаліся 210-я ўгодкі падарожніка, этнографа, пісьменніка, і на

Фотаальбом Уладзіслава Цыдзіка

могілках вёскі Дзягільна Дзяржынскага раёна, дзе ён пахаваны, быў адкрыты надмагільны манумент. Наш даўні аўтар Лявон Целеш пра тое пісаў (“Трэба толькі любіць...” — ГР, 21.11.2013), і на адным са здымкаў, змешчаных у газеце, бачым Уладзіслава Цыдзіка разам з Амбасадарам Казахстана Ергаліем Булегенавым. Я знайшоў, падарыў гасцю рэдакцыі той нумар — у падшыўцы быў. → Стар. 8

ISSN 0439-3619

1 8 0 3 5

СТАРОНКІ ГІСТОРЫ

Шлях да незалежнасці

Вядомыя гісторыкі паўдзельнічалі ў круглым stole, прымеркаваным да 100-годдзя абвешчэння Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі

З далечы гадоў аглядзець даўнія падзеі, прыадкрыць важныя дэталі гістарычнай дзеі, прааналізаваць надзвычай складаную тагачасную грамадска-палітычную сітуацыю ў беларускім грамадстве паспрабавалі ўдзельнікі круглага стала “Шляхі беларускай дзяржаўнасці: выбар і вынікі”. Праводзілі яго 28 лістапада сумесна Прэс-цэнтра Дома прэсы і “Выдавецкі дом “Звязда” — яго ж дырэктар — галоўны рэдактар Павел Сухарукаў стаў мэдэратарам зацікаўленай размовы.

Юбілейная дата з гісторыі беларускай дзяржаўнасці ўжо блізка, і значыць — самы час асвятліць у памяці тое, што мы ведаем пра мінулае Бацькаўшчыны. Як вядома, большавіцкі Часовы рэвалюцыйны рабоча-сялянскі ўрад Беларусі, які ўзначаліў Зміцер Жылуновіч, абнародаваў свой “Маніфест” аб утварэнні Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь (ССРБ, пазней БССР) уначы з 1 на 2 студзеня 1919 года. І хоць месцам яго выдання быў пазначаны Мінск, аднак дзея адбывалася ў Смаленску (ён таксама раней лічыўся беларускім горадам). А 5 студзеня кіраўнікі БССР пераехалі ў Мінск. І хоць Савецкую Сацыялістычную Рэспубліку Беларусь (ССРБ) не прызнала ніводная дзяржава у свеце, акрамя іншых савецкіх рэспублік ды РСФСР, аднак ролю ў станаўленні беларускай дзяржаўнасці адыграла яна грандыёзную.

У размове за круглым stoleм паўдзельнічалі дырэктар Інстытута гіс-

Круглы стол праходзіў у Доме прэсы

торыі НАН Беларусі Вячаслаў Даніловіч, супрацоўнікі гэтага інстытута: загадчык аддзела навейшай гісторыі Беларусі, кандыдат гістарычных навук, дацэнт Сяргей Трацяк, вядучы навуковы супрацоўнік, кандыдат гістарычных навук, дацэнт Валянцін Мазец, навуковы супрацоўнік аддзела ваеннай гісторыі Беларусі, кандыдат гістарычных навук Алена Трубчык. Сваімі думкамі дзяліўся, расказваў пра знаходкі ў архівах і загадчык кафедры гісторыі Беларусі гістфака Беларускага дзяржаўнага педуніверсітэта імя Максіма Танка Анатоль Вялікі.

Чаго ўсё ж такі больш было ў тым грамадскім руху напрыканцы 1918-га: нацыянальнага ці савецкага? Што стаяла на першым месцы? Якім быў расклад сіл? Такія няпрос-

тыя пытанні прапанаваныя былі для абмеркавання. Пад час гутаркі ўсплыў нават такі тэрмін, як белнацкамунізм: імкненне шэрагу грамадскіх дзеячаў будаваць савецкую, але нацыянальна арыентаваную краіну. Звярталася ўвага й на тое, што БССР тады “дазволілі ўтварыцца” менавіта як буфернай краіне. Але што гэта значыла ў той час, і ці не выконвае Рэспубліка Беларусь тую ж функцыю ў сённяшніх геапалітычных умовах?

Больш падрабязна пачытаць пра ход размовы, паглядзець яе фрагменты ў відэазапісе, больш даведацца пра даўнюю гісторыю можна цяпер на партале ВД “Звязда” ў інтэрнэце <http://zviazda.by/be>

Іван Ждановіч

ПАДЗВІЖНІКІ

Землякам у падарунак

Салістка мінскага Тэатра фальклору “Матуліна хата” Кацярына Пяршлевіч не забывае родны кут на Палессі

Мы зноў у дарозе: кіруем на Палессе, на гэты раз — у Кармянскі раён Гомельшчыны. За рулём аўто ў нас не абы хто — генерал у адстаўцы! Гэты прыветны чалавек — Алег Курчэўскі, добры сябар Тэатра фальклору “Матуліна хата”. Ён і вырашыў завесці нас, артыстаў, на канцэрт-сустрэчу ў палескія вёскі Бераставец і Хізава — родныя мясціны салісткі, пявунні Кацярыны Пяршлевіч. Увогуле ж самадзейныя артысты з мінскага Тэатра фальклору ў Год малой радзімы наведваюць свае “родныя куты” і ў Жыткавіцкім, Рэчыцкім, Столінскім раёнах.

Кацярына Іванаўна з калыскі жыве ў плыні народных песняў: ад матулі-

ных калыханак. Сама потым, расказвае, спявала ў школе, клубе, на вяселлях вясковых ды провадах хлопцаў у салдаты. І калі каровы пасвіла. Пасля школы закончыла музвучылішча, працавала кіраўніцай харавога калектыву вядомай кандытарскай фабрыкі “Камунарка”. І вершы піша, у кнігу іх сабрала ды выдала. Карацей — таленавітая й працавітая наша Кацярына. Але вось пад’язджаем, і ва ўсе вочы яна ўглядаецца ў вёску родную Бераставец. Клуба ў ёй няма, ды й сустрэча наша далей — едем у Хізава. Там сустракаюць нас мясцовыя работнікі культуры, родныя абдымаюць зямлячку-госцю: слёзы радасці, цёплыя словы... І ўжо ў хуткім часе ляціць песня: “Зялёная вішня/ З-пад караня выйшла./ Адала ж мяне маці/ Дзе я непрывычна...”

На сустрэчу спецыяльна прыехала з Гомеля й цётка нашай Кацярыны — Ніна Астапенка. Там, казала, спявае ў хоры ветэранаў “Верасень”. А тут Ніна з Кацяю, так па-свойску называюць іх вяскоўцы, радалі нас прыгожым дуэтам. На імпрэзу прыйшлі людзі сталага веку, школьнікі. Што ні нумар — апладысменты. І танчылі вяскоўцы з намі, бо дзе ж уседзіш: хвацка грае наш малады баяніст, мінскі васьмікласнік Саша Мішчарыкоў. Эх, казалі, добры вярасце музыка! І адорвалі Сашу кветкамі. Ну й мы з Кацярынай Пяршлевіч, Рыгорам Кляйко, шаноўным генералам, ды Нінай Астапенкай — стараліся. Аж крыху ўзмакрэлі, калі па шчырасці. Бо як жа інакш? Як на сцэне, то выкладваемся на поўную. Самі ж вяскоўцы раскавалі нам, што іх сыны-дочкі жывуць і ў замежжы: Расія, Малдова, Украіна. Але родны кут — наведваюць.

І нам такія сустрэчы ў глыбінцы, вядома ж, грэюць душу. І якое ж гэта шчасце — несці людзям радасць сваімі талентамі! Не зоркі мы эстрады, вядома ж, аднак ці абавязкова тое, калі песні — з душы льюцца, калі апладысменты — ад сэрца? Вось і на гэты раз, як пакідалі мы родны кут Кацярыны, усцешаныя цэпльней зносілі з удзячнымі людзьмі, то ўсе разам заспявалі: “Родны прытулак — матуліна хата.../ Родны з дзяцінства парог./ Ты праважала, ты сустракала./ Нізі табе, дарагая, паклон...”

Мікола Котаў, харэограф, ганаровы грамадзянін горада Турава

Кацярына Пяршлевіч (трэцяя злева) з сябрамі-артыстамі Тэатра фальклору “Матуліна хата” на ганку Хізаўскага сельскага ДК

СА СТУЖКІ НАВІН

Залатыя перспектывы ў Судане

З афіцыйнымі візітамі ў Беларусь пабываў Прэзідэнт Судана Амар Хасан Ахмед аль-Башыр. Пасля сустрэч, перамоваў з ім Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка распавёў журналістам пра чатыры галоўныя дамоўленасці, якіх дасягнулі бакі. У Судане паўстане машынабудаўнічы цэнтр, і туды будуць пастаўлены першыя комплекты беларускай тэхнікі для зборкі. Да таго ж ёсць намер пабудаваць сельскагаспадарчы комплекс для вытворчасці малака й мяса ў Судане. Яшчэ плануецца арганізаваць цяплічны комплекс па беларускіх тэхналогіях для вырошчвання гародніны й расады ў закрытым грунце. Ёсць таксама дамоўленасць распачаць здабычу золата на тэрыторыі Судана беларускімі кампаніямі сумесна з суданскімі спецыялістамі — каб палегчыць ўзаемаарозлікі паміж дзяржавамі.

Кіраўнік дзяржавы даручыў беларускім міністрам не адкладаць рэалізацыю дамоўленасцяў, прыняць іх да няўхільнага выканання: “Лагістыка вельмі зручная, парты ў Хартуме адкрытыя для вас. Вязіце туды абсталяванне й пачынайце ўсталяваць, дамаўляйцеся пра ўзаемаарозлікі. У нас няма часу цягнуць гэтыя праекты за 2020 год — іх трэба рэалізаваць у бліжэйшы час”.

Будучыня пачынаецца з дабрыні

Цэлы месяц у пару Калядную, навагоднюю праходзіць традыцыйная Дабрачынная акцыя “Нашы дзеці” — ва ўсіх рэгіёнах Беларусі, у кожным населеным пункце. Акцыя распачалася 10 снежня і прадоўжыцца па 11 студзеня 2019 года. Кіраўнікі дзяржорганаў і прадпрыемстваў, лідары грамадскіх аб’яднанняў наведваюць сацыяльна значныя аб’екты і павіншуюць дзяцей, падарыць ім камп’ютарную тэхніку, цацкі, спартыўны інвентар, ласункі. Асабліва ўвага ў такую пару надаецца дзецям, якія апынуліся ў складанай жыццёвай сітуацыі, выхаванцам школ-інтэрнатаў, дзецям са шматдзетных, апякунскіх, прыёмных сем’яў, дзецям-інвалідам. Гасцей-дабрачынцаў чакаюць у больш як 120 дзіцячых дамах, сацыяльных педагагічных цэнтрах, сацыяльных прытулках — усяго ж акцыя закране больш за 15 тысяч дзяцей. Галоўнай падзеяй акцыі стане дабрачынная навагодняя свята для дзяцей з удзелам кіраўніка дзяржавы: у Палацы Рэспублікі напярэдадні Новага года. На ёлку запрашаны больш за 2 тысячы дзяцей ва ўзросце 8-14 гадоў з розных рэгіёнаў краіны.

Прыгажэйшыя ў Еўропе — беларускія дзяўчаты!

У 90-я гады — памятаеце! — вельмі папулярна была на Беларусі песня з прыпевам: “Прыгажэйшыя на свеце — беларускія дзяўчаты”. Дарэчы, я створыў кампазітар Зміцер Яўтуховіч, які пазней з’ехаў жыць у ЗША, на верш “Беларускія дзяўчаты” тамтэйшага паэта-эмігранта Міхася Кавыля (ён быў родам з-пад Слуцка, пражыў больш за 100 гадоў). Тады, праўда, некаторыя ўспрымалі тую бадзёрую, крыху задзірыстую песню — як жартаўлівую. Аднак васьм гадоў у тэму: студэнтку з Мінска Марыю Васілевіч прызналі-такі нядаўна ў Кітаі найпрыгожай дзяўчынай Еўропы на конкурсе “Міс свету 2018”. Яна ўвайшла ў элітную пяцёрку прыгажунь (Беларусь, Мексіка, Ямайка, Тайланд і Уганда) — адзіная з усёй Еўропы. А ў фінале конкурсу, які завяршыўся 8 снежня ў кітайскім горадзе Санья, паўдзельнічалі дзяўчаты з 118 дзяржаў. Каралевай прыгажосці сусветнага маштабу (таксама ўпершыню) прызналі грамадзянку Мексікі Ванэсу Понс дэ Ляон.

Іван Ждановіч — паводле матэрыялаў БелТА

ТАЛЕНТЫ

Ваш выхад,
музыканты!

Сумесныя творчыя праекты Рэспубліканскай гімназіі-каледжа і Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі цёпла сустракае публіка

“Іграюць навучэнцы школы пры кансерваторыі” — так называецца новы праект, у якім удзельнічаюць юныя музыканты Рэспубліканскай гімназіі-каледжа пры Акадэміі музыкі. Першы канцэрт з поспехам прайшоў 5 снежня ў Вялікай зале Акадэміі музыкі, што па вуліцы Інтэрнацыянальнай, 30 у Мінску. Ігралі юныя таленты, прызнаныя ўжо на міжнародных і рэспубліканскіх спаборніцтвах, адзначаныя прэміямі Спецыяльнага фонду Прэзідэнта Беларусі па падтрымцы тэлевізійнай моладзі. Гучалі класічныя творы і апрацоўкі народных кампазіцый на баяне, цымбалах, флейце, кларнеце, арфе, віяланчэлі, скрыпцы, альце, фартэпіяна. Паказалі ўменні й вакалісты. Шмат апладысмантаў атрымалі школьны ансамбль салістаў пад кіраўніцтвам заслужанага артыста Беларусі Уладзіміра Перліна, малодшы хор хлопчыкаў пад кіраўніцтвам Вольгі

Іжык, ансамбль скрыпачоў пад кіраўніцтвам Вольгі Паповай. Патрапіць на канцэрт аматарам добрай музыкі можна было па бясплатных запрашальніках. Праект — прадоўжыцца.

Яшчэ ў Рэспубліканскім музычным каледжы стартуе “Аркестровая фантазія”: у гэтым праекце навучэнцы сыграюць як салісты ў суправаджэнні творчых калектываў, а таксама сімфанічнага і камернага аркестраў Акадэміі. На такія сумесныя творчыя канцэрты выканаўцы акадэмічнай музыкі ўскладаюць вялікі надзеі. Дырэктар гімназіі-каледжа Сямён Кліманаў перакананы, што класічная музыка, выкананая таленавітымі, добра падрыхтаванымі дзецьмі, падасца вельмі цікавай для слухачоў: “У Беларусі ёсць патэнцыял як у юных талентах, так і ў публіцы, якая хоча слухаць сур’ёзную музыку”.

Ганна Лагун

НАПЯРЭДАДНІ

І оперны форум,
і вакальны
конкурс

Сотні заявак ад спевакоў з розных краін паступілі на пяты – юбілейны! – Мінскі міжнародны Калядны конкурс вакалістаў, які пройдзе з 14 па 19 снежня ў Вялікім тэатры Беларусі. Таксама і IX Оперны форум прымае беларуская сталіца.

Спяваць — гэта вельмі модна! Ужо не кажучы пра тое, што песня заўсёды была з беларусамі: як у радасці, так і ў горы. Што словамі не скажаш — у песні выкажаш. Паглядзіце на аўдыторыю, глядачоў спеўных тэлеконкурсаў — і ў тым пераканаецеся. Ды й нядаўні конкурс дзіцячага “Еўрабачання-2018”, што з вялікім наплывам глядачоў (аншлаг!) праходзіў у велізарнай “Мінск-Арэне”, таму сведчаннем. Заўважым: паказвалі свае таленты юныя прадстаўнікі ажно 20-і краін-удзельніц. Рэкордная колькасць за ўсю гісторыю міжнароднага песеннага форуму! Шкада, вядома ж, што беларускі прадстаўнік Даніэль Ястрэмскі па выніках галасавання — толькі на 11-й пазіцыі. А Хрустальны мікрафон дастаўся Раксане Венгель з Польшчы.

А цяпер, як гаворыцца, зменім рэгістр: паслухаем класіку... Каму не ў тэму сучасныя рытмы ды сцэнічныя выкрутасы непрадказальнай капрызюлі-эстрады — той слухае рамансы, оперу. І ўявіце сабе: днямі Беларусі зноў парадуюць шматлікіх аматараў высокага вакальнага мастацтва. Як гаварылі ўдзельнікі нядаўняга прэс-канферэнцыі ў Вялікім тэатры, сёлетні пяты, юбілейны Мінскі міжнародны Калядны конкурс вакалістаў будзе рэкордным па колькасці ўдзельнікаў. (Як і дзіцячае Еўрабачанне, заўважым...) Але маштаб! Ужо не 20, а больш за 300 (!) заявак даслана ў тэатр ад маладых салістаў з 26 краін. Адкуль канкрэтна? Пералічваем, з удзячнасцю Алене Балабановіч з Вялікага за дасланы прэс-рэліз: Беларусь, Расія, Украіна, Італія, Канада, ЗША, Кітай, Карэя, Фінляндыя, Румынія, Грэцыя, Германія, Турцыя, Венесуэла, Сербія, Швецыя, Ізраіль, Польшча, Эстонія, Паўднёвая Асецыя, Казахстан, Манголія, Грузія, Узбекістан, Арменія, Літва.

І ёсць ужо такая даўняя (братняя!) традыцыя ў вакальнага конкурсу: больш за ўсё заявак па-

Маргарыта Ляўчук — у ліку лаўрэатаў конкурсу

дадзена ад удзельнікаў з Расіі, Беларусі ды Украіны. Да нас едуць спевакі з сапрана, мецца-сапрана, тэноры, барытоны, басы, бас-барытоны й нават контртэноры (самы высокі мужчынскі голас) і кантральта (самы нізкі жаночы голас). Калядны конкурс вакалістаў мае ўжо свой твар, канстагаву на прэс-канферэнцыі генеральны дырэктар Вялікага тэатра Уладзімір Грыдзюшка — ён жа і ўзначаліць журы конкурсу. Шматлікіх яго ўдзельнікаў і фіналістаў цяпер ведаюць аматары оперы па ўсім свеце!

Маладых вакалістаў чакае тры туры спаборніцтва: пасля першага іх застаецца 30, да фіналу дойдзе 10. Яны й будуць змагацца за Гран-пры (акрамя высокага звання гэта і 10 тыс. даляраў), першыя тры прэміі (па 8, 6 і 4 тыс. даляраў адпаведна), за спецыяльныя прызы ад членаў журы, а таксама за Прыз глядацкіх сімпатый. Хто стане пераможцамі й лаўрэатамі — пра тое даведаем 19 снежня на Гала-канцэрце. Трыўмфатары пачуем і 21 снежня — на Гала-канцэрце зорак сусветнай оперы.

Іван Ждановіч

Адна з удзельніц канцэрта — флейтыстка Паліна Бабіліна

Прэс-канферэнцыя ў Вялікім тэатры

ПРАЕКТЫ

Па дарозе нам з дызайнам

Студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў мелі вялікі поспех на міжнародным форуме ў Маскве

Беларуская дзяржаўная акадэмія мастацтваў прызнана лепшай установай вышэйшай адукацыі на III Міжнародным форуме інавацый у прамысловым дызайне “PUSHKA” — ён праходзіў нядаўна ў Маскве. Пospех — не выпадковы: у беларускай Акадэміі мастацтваў на факультэце дызайну й дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва існуе не зусім “мастацкая” кафедра прамысловага дызайну. Яе загадчык Алесь Фаменка расказаў нам, што міжнародны форум, на яго думку, змог злучыць маладых і вядомых дызайнераў, якія маюць багаты досвед рэалізацыі прадукцыі, а таксама маркетынговыя службы розных агенцтваў і вну.

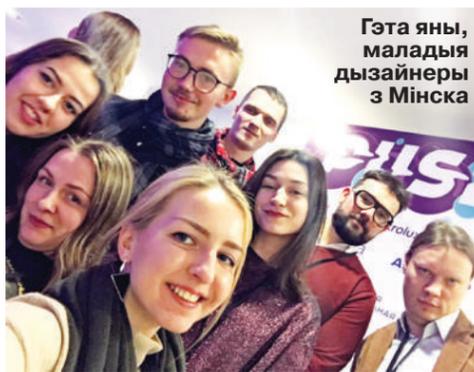
Беларускія студэнты прызнаны лепшымі адразу ў некалькіх намінацыях. А

распрацоўвалі яны “Аўтаномны транспартны сродак”, самы гіпер-разумны праект у намінацыі “Сталешніцы”, выйграў конкурс па дызайне фільтра для вады, прапанавалі цікавае тэхналагічнае вырашэнне для змяшальніка, а таксама зрабілі дызайн выцяжак у намінацыі “Ціхая новая класіка”. Першыя месцы сярод маладых дызайнераў занялі Іван Варановіч — з праектам транспартнага сродку “Plus 50”, Дар’я Шэмаціч з праектам фільтра для вады Multitool і Ганна Тарасюк — з выцяжкай для кухні. Тэхна-

гічнае вырашэнне для змяшальніка прапанавалі Ягор Аралін і Паліна Сухадольская — і ў іх другое прызавае месца. Уладзіслаў Патапчык заняў трэцяе месца з дызайнам сталешніцы.

Дар’я Шэмаціч, адна з канкурсантак-пераможцаў, расказала нам, што яе фільтр для вады можа спадабацца і спартсменам, і турыстам. Бо акрамя асноўнай сваёй функцыі ён выконвае і дадатковыя — скажам, нагадвае пра пітны рэжым спахажыўца і мае каляндар замены картрыджаў. Асобная ж і самая цікавая функцыя пры вандроўках ускладаецца на ліхтарык-светадыёд, які ўстанаўліваецца ў герметычнай аснове фільтра для вады побач з акумулятарам і расейвальнікам. Дар’я расказала, што распрацоўваць дызайн бытавога прыбора ёй вельмі спадабалася. Гэта для дзяўчыны новы досвед, бо звычайна яна займалася дызайнам транспартных сродкаў.

Ганна Лагун

Гэта яны, маладыя дызайнеры з Мінска

ГОНАР І СЛАВА

Фізік з Гродна

У студыі гістарычных фільмаў “Майстэрня Уладзіміра Бокуна” — цікавая прэм’ера

Фільм “Зыгмунд Урублеўскі. Гарачы кісларод” апавядае пра навукоўца-фізіка, які першым у свеце здзейсніў сенсацыйнае адкрыццё: у 1883 годзе (па іншых звестках — 1884-м) у Кракаве ў лабараторыі атрымаў кісларод у вадкім стане. З энцыклапедыі вядома, што родам ён быў з Гародні (цяпер Гродна), там жа ў 1862 годзе закончыў гімназію й паступіў на фізіка-матэматычны факультэт універсітэта Св. Уладзіміра ў Кіеве. Аднак у 1963-м вярнуўся дадому — каб паўдзельнічаць у знакамітым Паўстанні. За тое ўрэшце й быў арыштаваны, сасланы на 6 гадоў у Сібір (Томск, Цывільск). Па амністыі ў 1969-м вярнуўся ў Беларусь, потым — выехаў на вучобу ў Берлінскі ўніверсітэт. Стаў знакамітым еўрапейскім вучоным. І зрабіў-такі рэвалюцыю — у фізіцы. Бо з вадкім кіслародам вучоны змог ператварыць у вадкасць іншыя газы: азот і вокіс вугляроду.

Стваральнікі фільма сцвярджаюць, што адкрыццё Зыгмунта Урублеўскага сталі пунктам адліку новага этапу развіцця сусветнай навукі. Дзякуючы ім, напрыклад, з часам стаў магчымы запуск касмічных ракет, з’явіліся тэхналогіі замарозкі жывых тканак. Вадкі кісларод, азот, гелій шырока прымяняюцца ў сучаснай прамысловасці й медыцыне.

Фільм пра Зыгмунда Урублеўскага — чарговы ў праекце “100 імёнаў Беларусі”, створаны пры падтрымцы Міжнароднага фонду “Навука вакол нас”. Аўтары сцэнарыя — Анжаліка Новікава і Уладзімір Бокун, рэжысёр — Аляксей Макаранка. Прэм’ерныя паказы фільма прайшлі ў мінскім кінатэатры VELCOM CINEMA, што ў новым гандлёвым цэнтры DANA MALL. У тэлекампаніі “Майстэрня Уладзіміра Бокуна” робяць дакументальнае кіно разам з рэжысёрамі, сцэнарыстамі, рэдактарамі, відэаінжынерамі, апэратарамі, акцёрамі. Там створана больш за 300 фільмаў.

Рыгор Гарэшка

ПЛАНЕТА ЛЮДЗЕЙ

Полька ў Аргенціне

Напярэдадні міжнароднага саміту “Вялікай дваццаткі” ў Буэнас-Айрасе прыгожа гучалі беларускія песні

Пра тое, што ў сонечным Буэнас-Айрасе нядаўна праходзіў саміт “Вялікай дваццаткі” — ведаюць многія. А напярэдадні значнай падзеі там была яшчэ адна, не менш

Дзяржаўны сцяг Беларусі над сцэнай

важная, на мой погляд: культурны міні-форум. Прадстаўнікі розных народаў, што жывуць у Аргенціне, праз мастацтва ўвасобілі на сцэне актуальную для ўсіх ідэю “Праз мастацтва — да міру і ўзаемаразумення”. І калі ў “G-20” Беларусь па аб’ектыўных прычынах не прадстаўлена, то на культурнай імпрэзе мы такі занялі сваё пачэснае месца.

То перанясем у думках ва ўтульную канцэртную залу “Сірануш” Армянскага цэнтру культуры: там праходзіў другі Міжнародны фестываль мастацтваў “Сузор’е нацый”. (Жаночае імя Siranush, пашыранае сярод армян свету, азначае: салодкая прыгажуня. — Рэд.). У фестывалі паўдзельнічалі артысты, якія прадстаўлялі Аргенціну, Арменію, Беларусь, Германію, Грэцыю, Індыю, Расію, Ліван і Японію. Як бачым, з усяго свету, з розных яго куткоў родавыя карані тых, хто жыве ў Аргенціне.

Гонар першым вітаць гасцей фестывалю выпавіў сімфанічнаму аркестру Нацыянальнай жандармерыі Аргенціны. Музы-

канти парадавалі глядачоў канцэртаў пад адкрытым небам, гучалі вядомыя творы аргенцінскіх кампазітараў. А крыху пазней, у глядзельнай зале, праходзіла яркая цырымонія прадстаўлення краін-удзельніц фестывалю. Артысты на фоне дзяржаўных сцягоў сваіх краін, што луналі на вялікім экране над сцэнай, творчымі нумарамі віталі глядачоў. Для нас, беларусаў, было вельмі прыемна, калі ад імя Спартыўнага і культурнага клуба суайчыннікаў “Владимир Маяковский” (г. Кільмес, правінцыя Буэнас-Айрас) менавіта беларускія ўдзельнікі прадставілі маляўнічы танцавальны нумар. А ў клуб, нагадаю, уваходзяць беларусы, рускія і ўкраінцы. (Клуб “Владимир Маяковский”, падказвае інтэрнэт, быў заснаваны ў 1951 годзе выхад-

Дар’я Ісаковіч на сцэне у Буэнас-Айрасе

цамі з Расіі, Беларусі ды Украіны. Мэты дзейнасці клуба: клопат пра суайчыннікаў, захаванне культурных традыцый, падтрыманне і развіццё кантактаў з гістарычнай радзімай. — Рэд.)

Яркія, каларытныя нумары былі прадстаўлены на культурным міні-форуме: традыцыйная “Калінка-малінка”, запальныя індыйскія танцы, па-ўсходняму вытанчаныя японскія... Гучалі, вядома ж, і меладычныя армянскія матывы. І было здорава, калі на іх фоне глядацкія авацыі сустрэлі песню “Полька беларуская” (музыка Ігара Лучанка, словы Леаніда Дранько-Майсюка). Яе цудоўна выканала таленавітая спявачка Дар’я Ісаковіч. Дарэчы, ёй не ўпершыню даводзіцца прадстаўляць Беларусь на розных культурных імпрэзах далёка ад Бацькаўшчыны. У Аргенціне ж, на радзіме танга, прыемна было Дар’і знаёміць глядачоў з Беларуссю, выконваць песні на беларускай мове. А згодна на тое, каб праспяваць папулярную вясёлую кампазіцыю, пад якую кожнаму хочацца танчыць, Дар’я папытала ў Анатоля Ярмоленкі — і знакаміты спявак, кіраўнік ансамбля “Сябры” зямлячцы ў тым, вядома ж, не адмовіў.

У той вечар на сцэне і ў зале панавала атмасфера поўнага ўзаемаразумення. Прадстаўнікі розных культур здолелі ў выніку сяброўства прынесці свае непаўторныя фарбы. І — сцерці межы, якія падзяляюць краіны. Так, гэта не быў саміт G-20, і не было на фестывалі “Сузор’е нацый” гарачых баталій палітыкаў. Аднак тут, за акіянам, сярод прадстаўнікоў іншых краін і беларусы зноў выказалі — на мове музыкі, танцаў, спеваў — сваё памкненне жыць у міры й гармоніі.

Павел Міронаў, Першы сакратар Амбасады Беларусі ў Аргенціне, Буэнас-Айрас

ВІНШУЕМ!

Алене — ад Юлія

З рук вядомага рэжысёра Юлія Гусмана важкую ўзнагароду атрымала кіраўніца праекта “Фестываль нацыянальных культур — Сузор’е дружбы” Алена Сіпакова

Сяброў газеты па свеце — шмат, сярод іх і кіраўніца Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Яна Чэрскага. Нядаўна дайшлі да нас весткі, што праект суполкі “Сузор’е дружбы” стаў лепшым у рэгіёне ў намінацыі “Наш агульны дом — Расія”. Тое пацвердзіла й Алена Сіпакова. Даслала здым-

кі з урачыстасці. Што за ўзнагарода? “Нацыянальную прэмію “Грамадзянская ініцыятыва” заснаваў Камітэт некамерцыйнай арганізацыі “Фонд Кудрына па падтрымцы грамадзянскіх ініцыятыв”, — патлумачыла Алена. — Прэмію прысуджалі ўжо ў 25-ы раз. А званне лаўрэатаў прэміі прысуджаюць як знак грамадскага прызнання — за асабліва важныя сапракты”.

У Іркуцку цырымонію ўшанавання лаўрэатаў рэгіянальнага этапу арганізавалі ўпершыню. Адзначыць лепшых прыехаў прадстаўнік Камітэта грамадзянскіх ініцыятыв, рэжысёр Юлій Гусман.

Віншваем, Алена! Новых поспехаў! Пра сам праект “Сузор’е дружбы” — яшчэ напішам.

Алесь Мурочак

КАРЫСНЫ ДАСВЕД

Шматгалосае рэха з Айчыны

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Вядучыя канцэрта Жанна Раманоўская і Уладзімір Стасевіч прадставілі таксама іншых ганаровых гасцей фестывалю: Генеральнага консула Беларусі ў Даўгаўпілсе Уладзіміра Клімава, 1-га сакратара Амбасады Беларусі ў Латвіі Аляксея Васількова, консулаў Беларусі ў Даўгаўпілсе Яўгенію Барткевіч і Мікалая Раманкевіча, Ганаровага консула Беларусі у Клайпедзе (Літва) Мікалая Логвіна, дэлегацыі беларускіх партнёраў з Віцебскага дзяржуніверсітэта, Наваполацка, Мёраў, Браслава, Дуброўны, Нарачанскага санаторыя “Спадарожнік”, а таксама з горада Светлагорска (Расія). А потым з бадзёрай песні-гімна “Кірмаш-кірмашок” закружылася-панеслася музычна-тэатралізаванае дзейства, у прастору свята далучыліся прыгожыя танцы з ручнікамі, дыванами, песнямі ды невялічкімі тэатральнымі замалёўкамі з удзелам усіх творчых гуртоў ЦБК. Паэт Станіслаў Валодзька прачытаў свой верш “Да 100-годдзя Латвіі”, а салістка Зінаіда Сілія акапэльна праспявала жартоўную песню.

Ну і, вядома ж, кірмаш беларускі любіць гасцей! Калі

Выступае Сяргей Шабадалаў

І юным артыстам кірмаш даспадобы

Спявае Зінаіда Сілія

на сцэну з танцамі і песнямі вылецеў-выпырхнуў заслужаны аматарскі калектыў Беларусі, дзіцячы харэаграфічны гурт “Камарыкі” імя Чэслава Клячко Палаца культуры “Нафтан” з Наваполацка (кіраўніца Святлана Багаслаў), зала выбухнула авацыямі. Звонкія галасы краналі да глыбіні душы, а й танцы, музыка нікому не давалі спакойна ўседзець на месцы: ногі самі пускаліся ў скокі. Незабыўныя выступленні былі таксама ў іншых гасцей: заслужанага калектыву Беларусі, народнага ансамбля песні й музыкі “Крыніца” з Дуброўны, саліста Сяргея

Шабадалава з Вісагінаса (Літва), дзіцячага ансамбля “Буслікі” з Таліна (Эстонія), дуэта Дар’і ды Яўгеніі Шук з Мёраў — глядачы не шкадавалі апладысмантаў, гучалі не раз воклічы “Брава!”. Пасля канцэрта ўсе гурты й салісты, якія падарылі глядачам дзівоснае свята, а таксама рамеснікі, суполка “Уздым”, кіраўніца мастацкай студыі ЦБК “Каларытны свет” Вэлта Лоцэ (аўтар карціны-банэра фестывалю), былі адзначаны дыпламамі, падарункамі, кветкамі. А потым па традыцыі ўсе разам — і сцэна, і зала — спявалі песню-гімн “Беларускі дом”.

Кіраўніца ЦБК і старшыня таварыства “Уздым” Жанна Раманоўская задаволена тым, што фестываль “Беларускі кірмаш у Даўгаўпілсе” расце й дынамічна развіваецца: “Штогод мы прапануем глядачам цікавы сюжэт і новыя ідэі, запрашаем яркіх артыстаў, падпісваем дамовы аб супрацоўніцтве, ахвотна дзелімся досведам — і пашыраем межы сяброўства беларусаў Балтыі. Сёлета, напрыклад, шэрагі нашых партнёраў папоўнілі землякі з Калінінградскай вобласці Расіі. А ў 2019-м, плануем, фестываль атрымае канкрэтную часавую прывязку (другія выхад-

ныя кастрычніка), вернецца ў вялікую залу Палаца культуры, пройдзе пад знакам 20-годдзя Цэнтру беларускай культуры”.

Цэнтр беларускай культуры выказвае шчырую падзяку за падтрымку ў арганізацыі фестывалю Даўгаўпілскай гардуме, Упраўленню культуры, Генеральнаму консульству Беларусі ў Даўгаўпілсе, Цэнтру латышскай культуры, Арт-цэнтру імя Марка Роткі, муніцыпальнай паліцыі ды СМІ Даўгаўпілса.

Марыя Памецька, метадыстка Цэнтру беларускай культуры, г. Даўгаўпілс. Фота: Эдуард Ліцьвіноўскі.

РОДНАЕ

У Таліне – вобразы з Нясвіжа

Музычна-паэтычную вечарыну ў гонар Паўлюка Пранузы ладзілі эстонскія беларусы

Вершамі юбіляра пачалася ў Таліне музычна-паэтычная вечарына “Куточак родны любай Беларусі”, прысвечаная 100-м угодкам Паўлюка Пранузы, што жыў, працаваў у горадзе Нясвіжы. Зладзіў імпрэзу наш Цэнтр нацыянальных меншасцяў “Радзімы” пры падтрымцы і ўдзеле Амбулуды Беларусі ў Эстоніі. Ужо некалькі гадоў цэнтр, а таксама Беларускі Цэнтр вучобы і развіцця EVA-Studiorum пры падтрымцы Амбулуды праводзяць у эстонскай сталіцы літаратурна-музычныя імпрэзы ў гонар юбіляру беларускіх паэтаў. Жыхары Эстоніі, што цікавяцца беларускай культурай, знаёмліліся з творчас-

імпрэзы. І такім чынам спрыяем умацаванню нацыянальнай самаідэнтычнасці, захаванню роднай мовы, традыцый, пашырэнню беларускай культуры ў грамадстве. Дык вось, калі ў сакавіку адзначаўся 100-гадовы юбілей Паўлюка Пранузы, мне захацелася расказаць у Эстоніі пра земляка, пазнаёміць з творчасцю, бо для многіх тут імя творцы невядомае. А 17 лістапада 2018 года ў Цэнтры культуры Нымме ў Таліне сабралася цэлая зала тых, хто зацікавіўся творчасцю паэта. З вітальным словам да ўсіх звярнуўся Амбулудар Беларусі Вячаслаў Качанаў, на імпрэзе былі таксама іншыя супрацоўнікі Амбулуды, члены

Частуйцеся, калі ласка!

са дзіцячага малюнка “Чытаем і малюем вершы Паўлюка Пранузы”, адкрылі выставу дзіцячых малюнкаў “Куточак родны любай Беларусі”. У конкурсе паўдзельнічала больш за 100 школьнікаў (109 работ) з 18 навучальных устаноў Беларусі, Эстоніі, Расіі, Латвіі, Літвы, нават Італіі. Школьнікі, далучаючы да справы й бацькоў, настаўнікаў, спачатку знаёмліліся з вершамі беларускага паэта, потым — тварылі малюнкi ў плыні ягоных слоў і вобразаў, сваіх асацыяцый.

У склад журы ўвайшлі бацькі вучняў нядзельнай школы “Буслікі” Таццяна і Павел Ражковы, Алена Пээрна, вядомыя ў Эстоніі мастакі, нашы сябры Генадзь Яльцоў (сябар суполкі рускіх мастакоў Эстоніі, Асацыяцыі рускіх мастакоў Парыжа), і мастачка Алена Міронава-Яльцова (сябар Таварыства культуры “Причудье”. Творы ацэньваліся ў чатырох узроставых катэгорыях, і ўрэшце абрана было 14 прац пераможцаў і 25 лепшых у розных намінацыях. На імпрэзу мы запрасілі юных мастакоў з бацькамі, педагогамі. Амбулудар Вячаслаў Качанаў уручыў граматы пераможцам, а старшыня праўлення Цэнтра нацменшасцяў “Радзімы” Кэтлін Пукк — падзячныя лісты за ўдзел у конкурсе ды падарункі ўсім яго ўдзельнікам.

А ў канцы вечарыны госці з Даўгаўпілса запрасілі вучняў Беларускай нядзельнай школы “Буслікі” паўдзельнічаць у “Беларускім кірмашы ў Даўгаўпілсе”. (Пра кірмаш — тэкст “Шматгалосае рэха з Айчыны” ў гэтым нумары газеты. — Рэд.). Пасля быў вялікі святочны стол: усе змаглі паспрабаваць стравы беларускай кухні, пагутарыць у неформальнай абстаноўцы. Вельмі прыемна было нам, актывістам дыяспары, чуць словы падзякі ад бацькоў эстонскіх школьнікаў за такую цікавую імпрэзу.

Мяркую, наш досвед працы на карысць Беларусі на стыку розных мастацтваў і культур, з удзелам дзяцей, іх бацькоў і педагогаў, з падтрымкаю беларускай Амбулуды будзе цікавы

Паўлюк Прануза (Павел Кузьміч Прануза) (18 сакавіка 1918, вёска Вылева, цяпер Добрушскі раён, Гомельская вобласць – 14 сакавіка 2007, Мінск) – беларускі паэт, педагог. Закончыў у 1941 годзе Гомельскі пед інстытут. Вайна заспела яго ў Гомелі – быў мабілізаваны. Ваяваў на розных франтах у артылерыі, перамогу сустрэў у званні сяржанта ў Берліне. Быў ушанаваны ардэнамі, медалямі.

У 1945–1978 гадах настаўнічаў у горадзе Несвіж: у Педвучылішчы імя Якуба Коласа і 3-й сярэдняй школе. Выкладаў беларускую мову і літаратуру. Аўтар многіх вершаў, паэм, шмат пісаў для дзяцей. Друкаваўся з 1936 года, выдаў больш за 20 паэтычных зборнікаў. Многія творы прысвяціў Нясвіжу, ягонай самабытнай гісторыі, культуры. Перакладаў з рускай, украінскай, польскай ды іншых моў.

Пахаваны ў Мінску на Кальварыйскіх могілках.

і ў іншых беларускіх суполках па свеце. Дзякуючы асобам з беларускай літаратуры, выкарыстоўваючы іх творы, а таксама беларускія песні, музыку мы знаёмім жыхароў Эстоніі з роднай культурай і літаратурай, з беларускаю моваю. Заадно ж і самі — застаемся ў плыні матчынага Слова, умацоўваем павязі з супляменнікамі, з Бацькаўшчынай.

Ніна Пээрна,
педагог, старшыня
Беларускага цэнтру вучобы
і развіцця EVA-Studiorum

Музычна-паэтычную вечарыну вяла Ніна Пээрна (ля мікрафона)

цю Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Пімена Панчанкі. Увагі да беларускай культуры ў Эстоніі — усё больш.

Чаму сёлета менавіта Паўлюк Прануза? Неяк трапіла я ў Нясвіж — і там пачула пра бібліятэку, якая носіць імя паэта, да таго ж ён мой зямляк: з поўдня Гомельшчыны. Паэт, ветэран Вялікай Айчыннай вайны, доўгі час жыў, працаваў настаўнікам у Нясвіжы. Кажуць, гэта быў Чалавек і Педагог — з вялікай літары. І мяне, таксама педагога, зацікавіла ягоная творчасць. У кожнага з нас па-рознаму складаюцца лёсы. Нехта, як Кажуць, дзе нарадзіўся — там і згадзіўся, хтосьці ж пакідае родныя мясціны, як многія з беларусаў Эстоніі. А каб этнічныя беларусы не гублялі павязі з малою радзімай, мы праводзім такія

іх сем’яў. А гасцей на парозе залы ў нацыянальных строях сустракалі, частавалі беларускімі цукеркамі вучні Беларускай нядзельнай школы “Буслікі” Ларэнза Пукк і Арына Ражкова.

Уплыні вечарынымы зрабілі прэзентацыю пра жыццёвы і творчы шлях паэта. Значныя моманты жыцця ілюстравалі вершамі — чыталі ж іх вучні школы “Буслікі” ды іх бацькі, а таксама вучні эстонскай Лауласмааскай школы, Кехраскай гімназіі. А яшчэ — вучні й настаўнікі беларускай мовы з Мінска, запрошаныя на імпрэзу. З канцэртнай праграмай выступілі госці з Латвіі (гурт “Пралескі” з Цэнтру беларускай культуры Даўгаўпілса) ды гурт “Лянок”

Малюнак Арцёма Худзязкова да верша “Фарбы восені”

талінскай беларускай суполкі “Лёс”. Гарачыя апладысменты публікі атрымалі юныя танцоры: вучаніца мінскай гімназіі № 34 Дар’я Канановіч і нашы выхаванцы — Ларэнза Пукк і Арына Ражкова.

На вечарыне падвялі вынікі міжнароднага конкур-

саў, чуць словы падзякі ад бацькоў эстонскіх школьнікаў за такую цікавую імпрэзу.

Мяркую, наш досвед працы на карысць Беларусі на стыку розных мастацтваў і культур, з удзелам дзяцей, іх бацькоў і педагогаў, з падтрымкаю беларускай Амбулуды будзе цікавы

СЯБРЫ-СУСЕДЗІ

Зноў запрашае кніжнікаў Літва

Напрыканцы лютага 2019-га пройдзе міжнародны Вільнюскі кніжны кірмаш — з удзелам беларускіх выдаўцоў

Традыцыйны Мінскі міжнародны кірмаш-выстаўка, як вядома, збірае гасцей з усяго свету на пачатку лютага, следам за ім — і літоўскі кніжны форум: 21-24 лютага. Літоўскія калегі даслалі запрашэнне й Міні-

тэрству інфармацыі Беларусі, кнігавыдаўцам краіны-суседкі. Кніжны форум пройдзе ў Літоўскім выставачным і кангрэс-цэнтры “Litexpo”. З моманту заснавання кірмаш — буйнейшая выстава ў краінах Балтыі: звычайна яго наведваюць да 60 000 чалавек. У Вільнюс прыязджаюць пісьменнікі з усяго свету. Прадставіць там беларускую кнігу збіраюцца

выдавецтвы “Мастацкая літаратура”, “Народная асвета”, “Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі”, Выдавецкі дом “Звязда”, “Пачатковая школа”, “Адукацыя і Выхаванне” ды іншыя.

Літаратурна-мастацкія перыядычныя выданні Беларусі рыхтуюць адмысловыя “літоўскія выпускі”. Друкуюцца новыя пераклады. Скажам,

на старонках часопіса “Малодосць” з’явіліся вершы класіка літоўскай літаратуры Майроніса ў перакладах Юліі Алейчанкі. На падыходзе й кніга паэта на беларускай мове. “Літоўскі спецвыпуск” з прадстаўленнем школьніцтва, дзяцей Літвы, пісьменнікаў, якія там працуюць у галіне дзіцячай літаратуры, рыхтуе часопіс “Домік”.

Кастусь Ладуцька

Памятная дошка ў гонар Ф. Скарыны ў Вільнюсе

ТАЦЦІНА СТАРАЖЭНКА

ТРАДЫЦЫ

Свята з лялькамі. Беларускамі!

На міжнародны конкурс, дзякуючы якому пашыраецца беларуская культура, паступіла больш за 50 работ: іх прадставілі дарослыя, дзеці са школ і дамоў дзіцячай творчасці Томскай, Самарскай абласцей, Казахстана

Беларускія гаворка і касцюмы, песні, танцы... Пераступаю парог томскага Дома дзяцінства й юнацтва “Факел”, у якім дырэктарам беларуска Любоў Адашкевіч, — і быццам апынаюся за тысячы кіламетраў, на зямлі яе ды маіх продкаў. Зрэшты, Беларусь — гістарычная радзіма, Бацькаўшчына для многіх жыхароў Томскай вобласці, чые продкі ў розную пару самастойна (пад час сталінінскай рэформы) ці пад жорсткім прымусам, канвоем (у гады сталінскай рэпрэсіі) апынуліся на сібірскіх зямлі.

Цяпер актывісты рэгіянальнай грамадскай арганізацыі “Нацыянальна-культурная аўтаномія беларусаў у Томскай вобласці” шмат робяць, каб мясцовыя беларусы памяталі свае традыцыі, мову, культуру. За падзвіжніцкую працу кіраўніца суполкі Любоў Адашкевіч ушанавана шматлікімі ўзнагародамі Беларусі, сярод іх — і медаль Францыска Скарыны. Імпрэзы, якія праводзяць беларусы, збіраюць звычайна шмат людзей: прыходзяць як супляменнікі, так і тыя, хто цікавіцца гісторыяй, культурай Беларусі.

А 16 лістапада праходзіла ў Томску “Свята беларускай лялькі”: яго ў Беларусі адзначаюць з 2010 года. Гісторыя свята — з глыбіні стагоддзяў, яно спалучана з гуляннямі, песнямі, застолямі. А таксама, вядома ж, вырабам саміх лялек. Беларусы Томскай вобласці з 15 кастрычніка на 16 лістапада праводзілі тут першы Міжнародны конкурс “Беларуская лялька”, заснавальнікамі, арганізатарамі якога сталі Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур Беларусі, НКА

У Томску прэзентуюцца беларускія лялькі, зробленыя ў Сібіры

беларусаў у Томскай вобласці, а таксама Дом дзяцінства й юнацтва “Факел” пры падтрымцы Камітэта па мясцовым самакіраванні горадаТомска.

На конкурс паступіла больш за 50 работ: іх прадставілі дарослыя, дзеці са школ і дамоў дзіцячай творчасці Томскай, Самарскай абласцей, Казахстана. Сярод удзельнікаў і пераможцаў — як дзяўчынкі, так і хлопчыкі: бо рабіць лялькі займаўна, цікава ўсім. І нашыя ж продкі не проста так у лялькі гулялі. Пра тое многія даведваліся, калі дзеці разам з педагогамі, бацькамі на пачатку працы шукалі ў інтэрнэце, бібліятэках інфарма-

цыю. Якая гісторыя, традыцыя, якія віды беларускіх лялек? Хтосьці кансультаваўся, ведаю, са сваімі сваякамі з Беларусі. Ды й сам працэс “лялькатварэння” апынуўся няпростым. Затое — колькі ўсяго новага! Ці ведаеце вы, напрыклад, што, робячы тулава лялькі, нашы продкі ніколі не карысталіся іголкай — усё прымавалі-прывязвалі. Іголку ж бралі толькі, калі пачыналі ўпрыгожваць, прыбіраць ляльку. Тканіны стараліся рваць, а не рэзаць: таму часам і называлі лялькі: рванкі. Яшчэ лялька павінна была быць — у форме крыжа, і ні ў якім разе не нагадваць чалавека рэальнага.

Лялькі-абярэгі абавязкова рабіліся з добрымі, светлымі думкамі: толькі тады яны здольныя абараніць чалавека ад ліхіх сіл і прыняць на сябе хваробы-няшчасці. Перад нараджэннем дзіцяці будучая маці абавязкова майстравала ляльку-пелянашку, рабіла яе з малітвай, добрымі думкамі пра будучыню дзіцяці, тканіны брала “родныя”: ад кашулі бацькі ці дзеда, ад сарафана маці, бабулі. Гэта каб захоўваць родавую і генетычную памяць. А каб паветра ў хаце было чыстае, а сон моцны й спакойны, майстравалі ляльку “скарбонку-траўніцу”, спадніцу-мяшочак якой набівалі духмянымі, заспакаляльнымі травамі.

Дарэчы. Калі рыхтаваўся да друку артыкул, Любоў Адашкевіч паведаміла ў рэдакцыю: Нацыянальна-культурная аўтаномія беларусаў у Томскай вобласці паспяхова паўдзельнічала ў конкурсе грамадска важных ініцыятыў — атрымала перамогу. Грошы (амаль тры мільёны расійскіх рублёў) на вялікую працу па тэме “Мае продкі — з Беларусі” будуць выдзелены суполцы з Фонду прэзідэнцкіх грантаў. “Цяпер пачынаем працаваць з Краязнаўчым музеем ды архівамі Томскай вобласці, — піша Любоў Аляксандраўна. — Плануем выданне электроннага даведніка”. Мы знайшлі яшчэ цікавую інфармацыю пра выставу “Сібірыякі вольныя і невольныя”, што даўно працуе ў Томскім абласным краязнаўчым музеі імя М. Шацілава: у праекта ёсць і старонка ў інтэрнэце, з вялікай колькасцю беларускіх адрасоў, лёсаў, прозвішчаў. Спадзяемся, Беларускі Мацярык дзякуючы працы тамтэйшых беларусаў будзе пашырацца. Прапанавалі мы землякам пры стварэнні электроннага даведніка выкарыстаць напрацоўкі беларускай кампаніі Сакрамент ІТ — яна мае досвед працы з вялікімі базами дадзеных (сайт <http://mbook.by/>), стварэння мультымедычных кніг, падручнікаў.

ДЫЯЛОГ КУЛЬТУР

Цуды пачынаюцца з галавы

Трохі больш пра гісторыю і сучаснасць беларускіх лялек можна цяпер даведацца і ў Растове-на-Доне

Свята беларускай лялькі пашыраецца ў свеце. Уплыні яго ў Музеі расійска-беларускіх этнакультурных традыцый “Изба-хата-курень”, што створаны па ініцыятыве й сіламі актывістаў Саюза беларусаў Дону ў 112-й школе Растова-на-Доне, 16 лістапада праходзіў майстар-клас па вырабе народнай беларускай лялькі. Правяла яго, разам з экскурсам у гісторыю, кіраўніца гуртка “Народная лялька” Наталля Матвеева. Вучыліся ў яе майстэрству юныя сябры з мастацкага аб’яднання “Нашчадкі” імя Кірылы Тураўскага.

Сама Наталля Паўлаўна родам з Растоўскай вобласці, па адукацыі — гісторык, народнаю лялькай займаецца з 2009 года. Вучылася сама ў народных майстроў у Валгаградскай вобласці: шмат даведлася пра гісторыю, тэхналогію вырабу народных лялек. Цяпер вядзе курс “Традыцыйная тэкстыльная лялька” ў сямейным цэнтры майстэрства й творчасці “Дар Божы”, што створаны ў растоўскім прыходзе святога Георгія Перамоганосца. Дарэчы, на чале прыхода там — айцец Валерый, беларус. Наталля Матвеева вядзе курс для дзяцей (у праграме дадатковай адукацыі) таксама ў этнакультурным Бе-

ларускім цэнтры імя Францыска Скарыны — пры музеі “Изба-хата-курень”.

Майстрыха расказала, што лялькі здаўна рабілі ў Беларусі глыбокай восенню, пасля завяршэння гаспадарчых палявых работ. І былі тыя лялькі — вельмі розныя. Скажам, нашы продкі баранілі свае хаты з дапамогай лялек-абярэгаў, ці “Берагін”, хваробы ж адводзілі спецыяльныя лялькі-ліхаманкі. А лялька “Дзесяціручка” дапамагала гаспадыні ў хатніх справах. Умее рабіць Наталля Паўлаўна яшчэ такія лялькі: “Зернавушка”, “Дзень і Ноч”, “Скарбонка-Траўніца”, “Немаўлятка”, “Зайчык-на-пальчык”, “Санніца”, “Калядны анёл” ды іншыя. Іх і майструюць дзеці на курсах. А на гэты раз рабілі ляльку “Паграмень” — з тэкстыльных матэрыялаў. А для галоўкі яе нашы продкі выкарыстоўвалі макавую галоўку ці пусты грэцкі арэх. Унутр іх змяшчалі напаўняльнікі: гарох, пясак, зерне, ракушкі ды іншыя. Вядома ж, і гук у такой браготкі бывае розны, а вышыня ў лялькі — сантыметраў 15.

Дзеці, зрабіўшы лялькі, зрадніліся з імі — панеслі дадому: як абярэгі свайго жылля. У іх цудадзейную сілу раней верылі нашы продкі, а яны ж — мудрыя былі.

На Свяце беларускай лялькі ў Растове-на-Доне

Да таго ж працэс вырабу лялькі на гэтым майстар-класе адбываўся на фоне пераліваў гармоніка — беларускага. З такім музейным экспанатам падсеў да майстрыхі ды яе вучняў Уладзімір Мікалаевіч Банцэвіч, наш настаўнік па выяўленчым мастацтве. Аказваецца, і ён — на ўсе рукі майстар! Так што лялькі-паграмені ўжо ад нараджэння, мяркуем, слых музычны маюць. І вельмі гарманічна гучаць будучы.

Тэкст гэты мне дапамагалі “змайстравать”: Уладзімір Банцэвіч, Наталля Матвеева, Вікторыя Шчарбакова (мая мама) і нават Багдана (сястрычка), а таксама сям’я беларусаў Сарнацкіх (таксама — з нашай музейнай каманды). А Ганна Феакістава зрабіла здымкі. Усім — дзякую!

Ганна Шчарбакова, студэнтка Растоўскага каледжа культуры

ПОВЯЗЬ ЧАСОЎ

Праз Трасцянец у Благаўшчыну

Выдадзена кніга пра месцы масавага знішчэння людзей пад Мінскам у гады Другой сусветнай вайны

Кніга “Трасцянец. Трагедыя народаў Еўропы” выйшла на беларускай, рускай і англійскай мовах у выдавецтве “Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі”. Выданне — пра даўнія падзеі ля вёскі Малы Трасцянец Мінскага раёна: там працавала ў гады вайны нацысцкая “фабрыка смерці” Трасцянец. Адно з 8 найбуйнейшых у Еўропе месцаў масавага знішчэння людзей. Падлічана колькасць ахвяр: каля 206,5 тысячы мірных жыхароў Беларусі, Расіі, Германіі, Аўстрыі, Чэхіі ды іншых краін, а таксама ваеннапалонных. Навукова-папулярная кніга добра ілюстраваная — па сутнасці, фотаальбом. У ёй выкладзена вядомая інфармацыя аб трасцянецкай трагедыі ў сціслай форме. Асноўную частку тэксту кнігі напісала загадчыца аддзела навукова-даследчай работы Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Наталля Яцкевіч, якая ўжо каля 30 гадоў займаецца тэмай трасцянецкай трагедыі.

Мы сустрэліся з рэдактарам і суаўтарам кнігі Міхаілам Нікіціным. Ён працуе ў рэдакцыі гістарычных навук згаданага вышэй выдавецтва. Міхаіл Генадзевіч рыхтаваў да друку тэкст Наталлі Яцкевіч, вывучаў дакументы, электронныя копіі якіх па просьбе выдавецтва праслалі для праекта Нацыянальнага архіву і Нацыянальнага гістарычнага архіву Беларусі, Дзяржархіву Мінскай вобласці. Гісторыя вёскі Малы Трасцянец складзена Міхаілам Нікіціным па тых дакументах. З яго дапамогай сёння мы робім невялічкі экскурс у Трасцянец, каб зразумець: што там здарылася ў мінулым і чаму пра тое варта памятаць.

Апошняя дарога ў Трасцянец

Трасцянецкі лагер арганізаваны як дапаможная гаспадарка нямецкай “службы бяспекі”. Утрымліваліся ў Трасцянецкім лагеры ў асноўным вязні з Мінскага гета, якія валодалі нейкімі спецыяльнасцямі, а таксама тыя спецыялісты-яўрэі, якіх прывозілі з краін Заходняй Еўропы. Былі два асноўныя масавыя патокі ахвяр. Адзін — з Аўстрыі, Чэхіі, Германіі. Другі — з Мінскага гета. Яшчэ ў лагер трапілі невядомыя колькасць мінскіх падпольшчыкаў, вязняў мінскай турмы і лагера па вуліцы Широкай (там быў так званы мінскі “рабочы лагер” СС — цяпер гэта вугал праспекта Машэрава і вуліцы Куйбышава. — Рэд.), а таксама тысячы людзей, скопленых у час аблаў проста на вуліцах горада.

Людзей з Еўропы везлі па чыгуны спачатку ў пасажырскіх

Экскурсію па Мемарыяльным комплексе праводзіць Наталля Яцкевіч

вагонах да Ваўкавыску, потым перасаджвалі ў таварныя. На фотаздымку ў кнізе бачны асабістыя рэчы ахвяр Трасцянца: каструля, талеркі, лыжкі, відэлец, шылдачка ад хатніх дзвярэй, расчоска, бутэлекка ад лекаў. Людзі ехалі сюды з надзеяй, што будучы жыць. Ім казалі: прывязуць іх у добраабсталяваныя лагеры ці адправяць на працу ў навакольныя маёнткі. Выгляд, нібыта іх вязуць на працу, захоўваўся да самага канца. Каля Малога Трасцянца была нават абсталявана чыгуначная станцыя з невялічкім вакзалам. Тых, хто прыбыў, віншавалі па радыё і абвешчалі, што хутка ўсе пойдучы на працу. Аднак далей большасць людзей грузілі ў аўтамашыны чорнага колеру са шчыльна зачыненым кузавам — і вывозілі ў Благаўшчыну: на расстрэл.

Зала памяці “Вагоны”

Расстрэлы ў Благаўшчыне

У той ваенны час Благаўшчынай называлі мясцовы сасновы бор. Цяпер устаноўлена, што там расстрэлілі 150 тысяч чалавек. На месцы расстрэлаў, як можна бачыць на пасляваенных фотаздымках, зробленых адразу пасля вызвалення Мінска, — пясчаная пустэча. Калі стваралі мемарыял, то зноў тое месца расчысцілі ад лесу і парабілі там “брацкія магілы” па чарцяжах, якія былі знойдзены ў нямецкіх архівах. Справа ў тым, што калі людзей расстрэльвалі і закопвалі ў ямах, то педантычныя немцы рабілі план, дзе тыя могілкі знаходзіцца. Гэта і дапамагло ў нашым часе дакладна вызначыць месцазнаходжанне “брацкіх магіл”.

Гітлераўцы ж самі амаль ніколі не афішавалі масавы характар расстрэлаў. Калі і паведамлялі ў сваёй прэсе, што расстрэлі на столькі чалавек, то звычайна стараліся прыхаваць сапраўдную колькасць загубленых. І, вядома

“Трагічныя падзеі вакол Трасцянца пачаліся восенню 1941 года, калі ўрочышча Благаўшчына, што на 11 кіламетраў Магілёўскай шашы за 1,5 кіламетра ад вёскі Малы Трасцянец, было абрана акупантамі ў якасці месца знішчэння людзей”.

3 кнігі

ж, захопнікі вельмі не хацелі, каб савецкая ўлада, якая магла вярнуцца зноў на гэтыя землі, маглі выкарыстаць знойдзеныя трупы ў мэтах прапаганды. Таму ўсе магілы ў Благаўшчыне напрыканцы вайны былі раскапаныя, трупы — спаленыя, а попел звалены ў тыя ж ямы. Як мне расказалі гісторыкі, колькасць ахвяр вызначалася спецыялістамі надзвычайнай камісія па расследаванні злачынстваў акупантаў у 1944 годзе пасля вызвалення Беларусі з дапамогай спецыяльных метадык, якія ўлічвалі даўжыню ямы і таўшчыню попелу. Разлікі колькасці тых, хто загінуў, зразумела ж, аказаліся прыблізнымі.

У кнізе ёсць фотаздымак рэшткаў крэмацыйнай ямы-печы ва ўрочышчы Шашкоўка. Паводле дакументаў, у 1943–44 гадах, калі яма-печ працавала ў ваколіцах Трасцянецкага лагера, туды везлі людзей, скопленых проста ў вёсках пад час карных экспедыцый. Шмат нашых суайчыннікаў яўрэйскай нацыянальнасці ды розных іншых загінула там.

“Да канца лістапада 1941 года, акрамя транспарту з Гамбурга, у Мінск прыбылі яшчэ 6 цягнікоў з Дзюсельдорфа, Франкфурта-на-Майне, Берліна, Брно, Брэмена і Вены з агульнай колькасцю каля 7 тысяч чалавек”.

3 кнігі

Міхаіл Нікіцін, рэдактар кнігі, гаворыць: яго асабіста ўразіла, што срод дакументаў, атрыманых з Дзяржархіва Мінскай вобласці, быў і спіс загубленых нацыстамі жыхароў вёскі Малы Трасцянец, якая была літаральна побач з лагерам. Людзей з тае вёскі акупанты знішчалі сем’ямі, не шкадуючы і дзяцей. У 1965 годзе ў Малым Трасцянецкім быў усталяваны новы помнік на магіле 6,5 тысячы чалавек, знішчаных нацыстамі ў адрыве.

У 1966 годзе паставілі помнік у Шашкоўцы на месцы спалення 50 тысяч чалавек у крэмацыйнай яме-печы.

Маўклівыя сведкі

Старая млынавая сажалка, якая захавалася да нашых дзён і бачная на фотаздымку ў кнізе, з’яўляецца маўклівым сведкам таго, што адбывалася і ў самім лагерах, і побач з ім. Непадалёку ад берага сажалкі і стаяла вялікая адрыва, дзе расстрэлілі і спалілі 6,5 тысяч чалавек. На беразе быў і лагер, дзе эксплуатавалі і катавалі людзей. Крэмацыйная яма-печ, ля якой было расстрэліна ды ў ёй спалена 50 тысяч чалавек, таксама непадалёк ад сажалкі, ва ўрочышчы Шашкоўка. На сённяшні дзень раскапаныя і адноўленыя фундаменты лагэрных пабудоваў: на так званым “полі пахаванняў”.

Рыхтуючы кнігу да выдання, рэдактар Міхаіл Нікіцін палічыў важным яшчэ раз наведання туды, дзе знаходзіўся Трасцянецкі лагер, зноў пабачыць месцы, дзе людзей знішчалі тысячамі. Прайшоў ён і па так званай “дарозе смерці” — алеі, абсаджанай таполямі, якая часткова захавалася. Высадзілі яе ва-

“Мінская абласная камісія садзеяння ў рабоце надзвычайнай дзяржаўнай камісіі правяла ў ліпені 1944 года расследаванне злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў у Благаўшчыне, дзе былі выдзелены 34 ямы-магілы, замаскіраваныя яловымі галінкамі. Некаторыя ямы дасягалі ў даўжыню 50 метраў”.

3 кнігі

еннапалонныя лагера ў 1942 годзе: ад Магілёўскай шашы вязні пабудавалі спецыяльную дарогу, якая вяла да лагера і па якой трапілі туды людзі. “Такая дэталі мяне ўразіла: калі ісці ад Магілёўскай шашы да лагера, то злева можна заўважыць могілкі, на якіх стаяла драўляная царква яшчэ з XVI стагоддзя. На час вайны яна была паўразваленай. І вось людзі, якіх гналі па той дарозе смерці, бачылі і могілкі, і

паўразваленую царкву, і, магчыма, прадчувалі свой лёс”, — расказвае Міхаіл Генадзевіч.

Гартаем старонкі

Агледзім асноўныя раздзелы кнігі. Пачынаецца яна з кароткай прамовы, далей змешчана гісторыя вёсак Малы і Вялікі Трасцянец: пачынаючы з XVI стагоддзя і заканчваючы пачаткам Вялікай Айчыннай вайны. На адной са старонак — фотакопія дакумента 1600 года

Вокладка кнігі

аб перадачы нейкіх зямельных уладанняў з адных рук у другія, фотаздымак царквы, якая паўтарае форму той, што стаяла там з XVI па XX стагоддзе. Далей выкладзена гісторыя трагедыі, пачынаючы ад стварэння Мінскага гета ў 1941-м. Мне патлумачылі: з Мінскім гета вельмі цесна звязана трагедыя вёскі Малы Трасцянец. Бо не ўсіх людзей адразу везлі ў лагер — некаторых спачатку прывозілі ў гета, потым адпраўлялі на знішчэнне.

Затым у кнізе выкладзена падрабязная гісторыя вывучэння Трасцянецкай трагедыі навукоўцамі: пачынаючы з 1941 года і заканчваючы нашымі днямі. Невялікі раздзел прысвечаны іншым найбольш знакавым месцам знішчэння людзей на Беларусі. Можна даведацца пра Масюкоўшчынскі лагер, Бронную Гору, Ляснянскі, Берзавецкі, Лупалаўскі лагера для ваеннапалонных, пра Азарыцкія лагера смерці, пра Калбасінскі і Калдычэўскі лагера смерці. Апісаны ў кнізе і сучасныя дзве чаргі Мемарыяльнага комплекса “Трасцянец”, якія адкрыліся ў 2015 і 2018 гадах.

Сучасны Трасцянецкі мемарыял складаецца з дзвюх асноўных частак. Першая чарга манумента называецца “Брама памяці”, другая — “Благаўшчына”.

Апошні раздзел кнігі — гэта экскурсія па мемарыяле “Благаўшчына. Апошні шлях”, складзена Наталля Яцкевіч. Яна праводзіць чытачоў па дарозе, якой вялі людзей ад шашы да месцаў расстрэлаў, тлумачыць сімваліку такіх мемарыяльных аб’ектаў, як “Плошча Жыцця” і “Зала Чакання”, зала памяці “Вагоны”, “Плошча Парадоксу”. Усе іх можна бачыць на фотаздымках. Брукаваная чырвоным каменем “Плошча Парадоксу”, паводле задумы аўтара, вядомага архітэктара Леаніда Левіна, сімвалізуе парадокс XX стагоддзя, калі чалавек стаў забіваць чалавека. А на “Плошчы Смерці” становілася відэочынам: жыццё ўжо не будзе, далей — толькі смерць, пагібель. На фотаздымках мемарыяльных могілак “Благаўшчына” бачны брацкія магілы. Там, ля доўгіх ям-равоў нацысцкія каты тысячамі забівалі людзей. Адна з магіл сфатаграфавана буйным планам. У архівах аўстрыйскіх гарадоў захаваліся спісы людзей, якіх вывезлі ў Благаўшчыну. Прозвішчы некаторых з іх увекавечаны на соснах побач з могілкамі.

Ганна Лагун

“Восенню 1943 года за 0,5 кіламетра ад вёскі Малы Трасцянец ва ўрочышчы Шашкоўка гітлераўцы пабудавалі крэмацыйную печ для спалення трупай, загубленых людзей. Гэта было звязана са спыненнем расстрэлаў у Благаўшчыне і пачаткам аперацыі па экзумацыі ды спаленні цел забітых там на працягу двух гадоў людзей”.

3 кнігі

Важныя дэталі ў кадрах жыцця

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

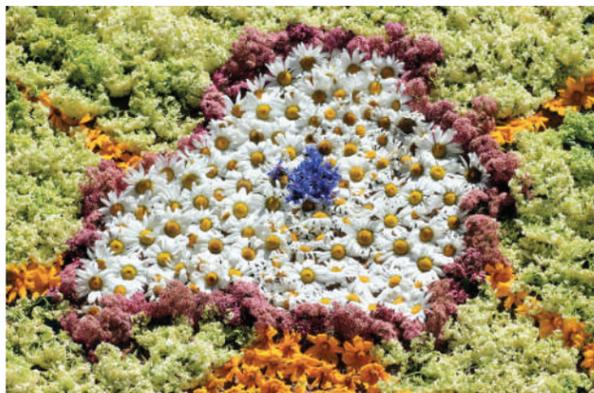
Калі знаёмлюся з чалавекам, настройваюся на ягоную хвалю, цікава мне ўнікаць: з якіх ён краёў, якіх родавых каранёў. То не проста цікаўнасць. Як вядома, кожны з нас — “нечы”, кожны — “аднекуль”. І тыя адмеціны, безумоўна, пакідаюць пазнакі ў душы чалавечай, ягоным светапоглядзе. Якраз тыя “зыходныя коды” часам нават больш, чым вышэйшая адукацыя, што за плячамі, вызначаюць нашыя шляхі па жыцці, дасягненні. Таму, згадаўшы мемарыяльны праект у Дзягільне, я запытаў: як увогуле з’явілася “тэма сьлыснага паўстанца, шляхціца Янушкевіча” ў жыцці дэпутата? І аказалася — праз Алену Стэльмах. Яна працавала пяць гадоў таму галоўрэдам дзяржынскай раённай газеты, што пры ёй пачала называцца: “Узвышша”. Мой жа суразмоўца быў дэпутатам якраз ад Дзяржынскай выбарчай акругі — да яго й звярнулася журналістка. Набліжаліся 210-я ўгодкі Янушкевіча, а магіла вядомага падарожніка ў Дзягільне (там даўняй жылі ягоныя родзічы, там і ён памёр, вярнуўшыся з царскай высылкі ў Сібір, быў пахаваны пры фамільным склепе ў 1857 годзе) была закінутаю, недагледжанаю. І Уладзіслаў Цыдзік — не адмахнуўся, не перапихнуў клопаты на іншых: сам, як кажучы, закасаў рукавы. Калі было ўстаноўлена месца пахавання Адольфа Янушкевіча, трэба ж было й сцежку-дарожку туды выкладзіць. “Мы там, з маім памочнікам Віктарам Феакцістам, самі працавалі, мясцовыя жыхары да нас падыходзілі, — згадвае Уладзіслаў Станіслававіч. — Адны нешта згадвалі з аповедаў старэйшых пра мясцовую гісторыю, другія — дапамогу прапаноўвалі, паесці прыносілі, бачачы нашае старанне. І ў тым адчувалася: важную справу робім, людзі з намі заадно”.

Увосень да святкавання юбілейнай даты на могілках заклаі Алею памяці, зрабілі капліцу над магілай маці Адольфа Янушкевіча (барэльеф Божай Маці стварыў скульптар Валяр’ян Янушкевіч), правялі добраўпарадкаванне... Тое бачыцца мне таксама сімвалічным: як матэрыялізаваная супольная памяць пра слаўнага земляка. Не ведаю, што збераглося ў багатым фотаархіве спадара Уладзіслава з фотаздымкаў восені-2013, ды магу сцвярджаць: гэта надзвычай важная дэталі ў кадры ягонага дэпутацкага жыцця. Такую здольнасць — самому, сваімі рукамі нешта зрабіць на зямлі, а не толькі арганізаваць грамадска карысную справу — з гадамі ў апаратах, міністэрствах многія прыўладныя начальнікі, на жаль, страчваюць незваротна... Але ва Уладзіслава Станіслававіча, відаць, моцная сялянская заквашка, і, кажучы словамі з

паэмы Якуба Коласа “Новая зямля”, на пана ён па-ранейшаму не хварэе. Пэўна, вялікую прыродную працавітасць юнака, ягоную настойлівасць у дасягненні мэты прыгожа “шліфанулі” ў свой час заняткі лёгкай атлеткай. Казаў, ягоны асабісты рэкорд па скачках у вышыню — 210 сантыметраў! А як вучыўся ў Жытамлянскай сярэдняй школе, якую ён закончыў у 1971-м, устанавіў рэкорд школы (170 см) — і цяпер, мусіць, там не пабіты. “Неяк вазіў туды сваіх дзяцей, паказваў на сцяне даўні мой здымак і рэкорд, казаў: можаце ганарыцца бацькам!” — з усмешкай згадвае суразмоўца.

Што ж, гонар для яго, як і добрае імя — не пустыя словы, бо ў роду Цыдзікаў моцныя і сялянскія, і шляхецкія карані. У аўтарскім пасляслоўі да фотаальбома “Бачу Беларусь такой” ён з цеплынёй згадвае родную вёску, дзе “чуў ад маці роднае слова, ад бацькі пераймаў навуку сялянскай працы”. Гэта яна, вёска Быльчыцы, вучыла яго дабрыні, спагадзе, годнасці, да таго ж выпайняла душу хлопца навакольнаю прыгажосцю: “Разам з сябрамі адчувалі мы дыханне свежаўзараанае раллі, басаножа бегалі

па росных травах, цікавалі за гняздоўямі птушак, ведалі самыя грыбныя й сунічныя мясціны”. Хораша напісана! Не ўспаміны — проста высокая, ды адначасова й вельмі зямная паэзія ў прозе.

ІВАН ЖДАНОВІЧ

Крыху пазней Уладзіслаў Цыдзік, піша, захацеў даведацца: “Што тут, на гэтай зямлі было раней? Хто да нас праклаў гэтыя сцяжыны? Хто яны — нашы папярэднікі, якія абжылі такую прывабную мясцовасць?”. І адказы пачаў шукаць у архівах. “Высветлілася, у прыватнасці, што прозвішча Цыдзік з’явілася на польска-беларускіх землях. Пачынаючы з 1415 года род Цыдзікаў меў два фамільныя гербы, упрыгожаныя страусінымі ды паўлінавымі пер’ямі, каралеўскімі каронамі, крэпасцамі й ваірамі. Яго нашчадкі й цяпер жывуць у розных краінах — ведаю пра тое ў тым ліку й дзякуючы розным замежным камандзіроўкам. А на Гродзеншчыне й цяпер ёсць дзве вёскі з назвай Цыдзікі”.

Водбліскі прыгожых імгненняў жыцця, што ўмее бачыць і ўвасабляць у фотаздымках Уладзіслаў Цыдзік, цяпер уваходзяць у фотаальбомы (першы, пад назвай “Зачараваны Беларуссю”, пабачыў свет у 2016-м), дэманструюцца на выставах. І на сустрэчу ў рэдакцыю Уладзіслава Станіслававіча прынёс некалькі фотаздымкаў на спецыяльным прэсавым пенапласце — у такім фармаце прадстаўлены яны (каля 50-і) на выставе ў Нацыянальнай бібліятэцы нашай краіны. Там, у галерэі “Ракурс”, 16 кастрычніка была прэзентацыя кнігі “Бачу Беларусь такой”, фотавыставы Уладзіслава Цыдзіка. Гэта, як адзначалася на вернісажы, своеасаблівы падарунак Саюза пісьменнікаў Беларусі Году малой радзімы. Іміджавы для краіны праект падтрымала Міністэрства інфармацыі, а прадмову да выдання пад назвай “У полі зроку душы і сэрца” напісаў Міністр, вядомы радзімазнаўца Алесь Карлюкевіч.

І яшчэ колькі важных дэталей зафіксавана ў маім блакноце пра шаноўнага гасця. У размове ён згадаў, што ўжо ладзіў фотавыставы ў мінскім Чырвоным касцёле, Прэзідэнцкай бібліятэцы, Выканаўчым камітэце СНД. Плануецца выстава ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, што ў Траецкім праёмесці. А цяпер з падтрымкаю Саюза пісьменнікаў Беларусі распачаў творчы

праект “Якою дзеці бачаць Беларусь!”. Ён пройдзе па дзіцячых бібліятэках Мінска, прычым фотаздымкі Уладзіслава Цыдзіка будуць адным з візуальных каммертонаў, каб настроіць юных чытачоў выяўляць свае думкі, пачуцці ў творах мастацтва, фотаздымках, вершах і прозе, музыцы й песнях. Гэта — творчы конкурс, і пераможцы ў розных намінацыях будуць ушанаваныя.

Не выключае Уладзіслаў Станіслававіч, што з часам ягоныя фотавыставы пройдуць і ў месцах, дзе ён вучыўся: у Жытамлянскай школе, на факультэце фізкультуры Гродзенскага дзяржуніверсітэта імя Янкі Купалы (створаны ён у 1992 годзе на базе Гродзенскага тэхнікума фізкультуры, які Уладзіслаў Цыдзік закончыў з адзнакай у 1975-м), у Гродзенскім аграрным дзяржуніверсітэце (у ранейшым Гродзенскім сельгасінстытуце ён атрымаў у 1980-м дыплом вучонага агранома). Пэўна ж, і ў Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце вярта будзе “паказацца”: там з 2005 па 2007 год мой суразмоўца вучыўся, і закончыў прэстыжную вуну — таксама з адзнакай.

А як жа наконт роднай вёскі Быльчыцы, што “ад Гродна кіламетраў за 25 у бок Азёр”? Там, на жаль, усё менш людзей (а раней было каля 70 двароў), ды й Жытомля — не маладзее. І чым там дапаможаш? А тым часам спадар Уладзіслаў актыўна ўдзельнічае ў праектах, дзе ягоная дапамога сапраўды патрэбна. Гэта, напрыклад, добраўпарадкаванне, аднаўленне хрысціянскага храма ў Вілейцы, тамтэйшым раёне, на Уздзеншчыне (згадаў адноўлены дах на Кальвінскім зборы ў Кухчыцах, дзе гаспадарыла вядомая мецэнатка Магдалена Радзівіл, адноўленую пры садзеянні раённых улад стаянку партызан з зямлянкамі...). А яшчэ, аказваецца, у Школе алімпійскага рэзерву па лёгкай атлетыцы, што па вуліцы Каліноўскага ў Мінску, штогод праходзяць спаборніцтвы на прызы Уладзіслава Цыдзіка (іх ён кожны раз уручае ажно 72!). Сам жа ён актыўна займаецца грамадскаю працай: узначальвае арганізацыю ветэранаў цэнтральнага апарата Камітэта дзяржкантролю і Мінскаю абласную сполку Беларускай федэрацыі лёгкай атлетыкі.

Яшчэ адна цікавая дэталі усплыла ў нашай шчырай гутарцы: пра тое, як пачыналася аднаўленне вядомага цяпер Аўгустоўскага канала, пра роллю ў той справе супрацоўнікаў тагачаснага Камітэта дзяржкантролю на чале з Анатолемам Тозікам. Ды пра тое — іншым разам. Ну такая ўжо натура Уладзіслава Станіслававіча: клопатаў у яго — мноства, інтарэсы — шматбаковыя, а душа — вялікая, чуллівая й працавітая.

Іван Ждановіч.

Фота: Уладзіслаў Цыдзік.

Чытайце газету ў інтэрнэце на партале vziasda.by

Заснавальнік:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
“Выдавецкі дом “Звязда”
Галоўны рэдактар
Іван ЖДАНОВІЧ

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск, вул.
Б. Хмяльніцкага, 10-а. Пакой 907.
E-mail: golas_radziomy@tut.by
Тэлефон: +375-17-287-19-19

Рэдакцыйнае пасведчанне №61.
Выдадзена 16.07.2018 года
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

Падпіска на газету “Голас Радзімы” ідзе ў Беларусі на 2019 год

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
“Выдавецкі дом “Звязда”
Дырэктар – галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Аб’ём выдання: 2 друк. арк.
Падпісана да друку: 14.12.2018 г.
Наклад 364 экз.
Заказ –
Выходзіць 2 разы на месяц

Месца друкавання:
Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства
“БудМедыяПраект”, ЛП №02330/71 ад 23.01.2014.
Вул. Веры Харужай, 13/61. 220123 Мінск,
Рэспубліка Беларусь

© “Голас Радзімы”, 2018

Рупкасі прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі ды аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, могуць не супадаць